

İŞİD'İN GENİŞLEYEN AFRIKA AĞI: BOKO HARAM VE EŞ ŞEBAB UZANTISI¹.

Yrd.Doç.Dr. Saadat Rustemova DEMIRCI
Çankırı Karatekin Üniversitesi, İİBF
Uluslararası İlişkiler

Özet

Afrika bugün radikal İslamcıların rekabet sahasına dönüşmüştür. İŞİD, uluslararası koalisyonun Irak ve Suriye'de terörizme karşı yürüttüğü baskılardan dolayı radikal hareketlerini sürdürebilmek ve “küresel cihat lideri” pozisyonunu koruyabilmek için yeni bölge arayışına girmiştir. Bu nedenle El Kaide'nin Afrika'daki “geleneksel bölgelerini” daraltma niyetindedir. Bu yolda belli başarılar da elde etmiştir.

2015 yılında Nijerya ve Batı Afrika bölgesinin en etkili İslamcı terör örgütü olan Boko Haram, İŞİD'e biat edeceğini duyurmuştur. İŞİD bundan sonra Somalili bir terör örgütü olan El Şebab'ın El Kaide'ye biatını bozması ve kendisine katılması için propaganda hareketlerine başlamıştır. El Şebab'ın henüz İŞİD'e katıldığı söylenemez; fakat Ekim 2015'te Mümin emrinden ayrılan 150-200 kadar üye ile bir başka El Şebab üyesi grup olan Doğu Afrika Cephesi, İŞİD'e biat ettiğini duyurmuştur. Bu durum, İŞİD'in sayısı giderek artan bölgelerdeki istilalarını ne kadar hızlı bir şekilde yayabileceğini göstermektedir. Ancak bu hız, örgüt hücrelerinin dağınık ve küçük yapıda olması nedeniyle bölgenin güvenlik teşkilatları tarafından durdurulmakta ve belli derecede kontrol altında tutulmaktadır. Fakat ilerisi çok daha tehlikelidir. Bu ve diğer gelişmeleri ele almak amacıyla taşıyan çalışmada İŞİD'in Afrika'ya kadar genişleyen etki alanları incelenecek ve bölge etkinliği ile ilgili tespitlerde bulunmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Afrika, Boko Haram, El-Şebab, Terörizm, İŞİD

WIDEN AFRICAN NETWORK OF ISIS: BOKO HARAM AND AL-SHABAAB

Abstract

Today's Africa transformed into rivalry area of radical Islamists. ISIS started to search new areas to be able to continue its radical movement and safeguard its 'global jihad leadership' position, because of coalition's rising pressure against international terrorism in the activity sphere of ISIS in Iraq and Syria. In this case, ISIS aimed to straiten Al Qaeda's traditional hegemony areas in Africa and held some successes.

In 2015, Boko Haram, that is the most efficient Islamist terror organization in Nigeria and Western Africa, announced its fealty to ISIS. Then, ISIS started to make propaganda for Somalian terrorist organization Al-Shabaab to give up its fealty to Al Qaeda and accept its authority. Al-Shabaab has not already joined to ISIS, but about 150-200 members of Al-Shabaab and another group of Al-Shabaab called Front of Eastern Africa announced their fealty to ISIS in October 2015. This shows the capacity and speed of spreading of ISIS. However, currently the speed of this spreading is under the control of and can be stopped by the local security authorities, because organizational cells of terrorist groups are small and disordered. On the other hand, future is more dangerous. This study aims to undertake this type of developments, to ascertain and investigate ISIS's efficiency area in Africa.

Key words: Africa, Boko Haram, Al-Shabaab, Terrorism, ISIS.

İŞİD'in Kuruluş Tarihi

Irak ve Şam İslam Devleti (Devlet'ul İslamiyye fi'l Irak ve's Şam), Kısaca İŞİD olarak isimlendirilen örgütün yapılanması “ cihat” anlayışına dayanmaktadır. 1999 yılında Ebu Musab el-Zerkavi tarafından, Afganistan'da Tevhid ve Cihad Örgütü olarak kurulmuştur². Ez-Zerkavi ABD'nin Afganistan'ı işgal etmesiyle bölgeden ayrılarak İran üzerinden Irak'ın kuzeyine geçmiş, Ensar el-İslam grubuna katılarak ABD güçlerine karşı savaşmıştır. ABD'nin müdahalesi ile Saddam yönetimi kısa sürede devrilmiştir, geride kaos ve ciddi bir güvenlik boşluğu oluşmuştur. ABD Irak ordusunu

¹ Çalışma 18-20 Nisan tarihlerinde Malaga/İspanya'da gerçekleşen II Uluslararası Afro-Avrasya Araştırmaları kongresinde sunulan İŞİD'in Genişleyen Afrika Ağı: Boko Haram ve Eş Şebab Uzantısı” adlı bildirinin revize edilmiş ve genişletirilmiş şeklidir.

² Şemsettin Erdoğan, “ Irak Şam İslam Devleti (İŞİD) : Gücü ve Geleceği”, Savunma Bilimleri Dergisi 2015, s.6

lağvedince o sırada boşa kalan bir çok cephanelikler yağmalanmıştır. ABD kısa sürede ülkenin tamamını kontrol altına almasına rağmen çok geçmeden ABD güçlerine karşı başlatılan saldırılar bir anda yayılmış ve özellikle ülkenin Sünni bölgesinde ciddi bir direniş başlamıştır. Bu direnişin sahada en başarılı ve organize yapılarından biri Ebu Mus'ab ez-Zarkavi komutasındaki "Cemaat et-Tevhid ve'l Cihad adlı grup olmuştur. Zarkavi'nın Afganistan'dan beri süren uluslararası cihat networku sayesinde kısa sürede bölgeye yabancı savaşılar akın etmiştir. Gelenlerin bir kısmı Afganistan, Çeçenistan, Bosna, Keşmir gibi cephelerde savaşmış tecrübeli savaşılar iken bir kısmı "cihat" deneyimini ilk defa yaşayacak olan genç nesilden oluşmaktaydı. Kısa sürede Irak'a yüzlerce savaşı girerek bu gruba katılmıştır³. İŞİD'in yaklaşık 80 ülkede kurulan propaganda şubeleri sayesinde toplam 20 bine kadar katılımcı sağlanmıştır. Bunların büyük bir çoğunluğu İŞİD'in faaliyet sürdürdüğü Irak ve Suriye ile bir bağlantısı olmayan, işgal ve yerleşim için buldukları her bölgenin yabancıları olan bir takım grup insanlardan oluşmaktaydı.

2004 yılında Zarkavi, El-Kaide'ye biatını açıklayarak örgütün adını Tanzim el-Kaide fi Bilad er-Rafideyn , iki nehir arası (Dicle ve Fırat nehirleri kast edilmektedir) ve El Kaide/Irak Mezopotamya El kaidesi olarak değiştirmiştir⁴. Kısaca Irak El Kaidesi olarak anılan grup Amerikan güçlerine karşı ciddi saldırılar düzenleyerek güçlü bir direnişte bulunmuştur. Profesyonel savaş taktikleri ve disiplinli düzeni sayesinde kısa sürede diğer suni yapılanmalardan ayırt edilen güçlü bir silahlı gruba dönüşmüştür. 2006'nın Haziran ayında Ebu Mus'ab ez-Zarkavi ABD'nin hava saldırısında hayatını kaybetmiştir. Yerine Ebu-Hamza el Muhacir geçmiştir. El-Muhacir örgüte Sahabelerin Askerleri (Cund El-Sahaba), Fatihler Ordusu (Ceyş El-Fatihin), Muzaffer Mezhep Ordusu (Ceyş El-Taife El-Mansura) gibi birkaç terör örgütünü daha katarak 2006 yılında Irak İslam Devletini ilan etmiştir. Irak İslam Devletinin liderliğine Ebu Ömer El –Bağdadi getirilmiş, El Mücahir ise savaş bakanı olarak katılmıştır. 2007 yılında ABD Irak savaşına olan yaklaşımını değiştirme kararı almış, Irak'ta yeni savaş stratejisi uygulamaya koyulmuştur. Bunun için Irak'a daha fazla askeri güç getirilmiş, sert savaş kuralları yerine halka dönük yumuşak güç uygulaması başlatılmıştır. Sünni bölgelerde aşiretler aracılığıyla bir takım direniş grupları kurularak " Sahva"(uyanış) Konseyi oluşturulmaya ve direniş çökertilmeye çalışılmıştır. Bu sayede nerdeyse Irak İslam Devleti ve Ensar el-İslam haricinde diğer gruplar silah bırakmış ve maşa bağlanarak ABD askeri ile birlikte hareket etmeye başlamıştır. ABD'nin bu "yeni politikası" Irak'taki direnişi zayıflatmıştır. İŞİD sahip olduğu gücün neredeyse tamamını yitirmiştir. Buna ayrıca İŞİD'nin diğer gruplara karşı sert tutumu ve mutlak biat istemesi de etkili olmuştur. Operasyonel kabiliyetini yitiren örgüt yeniden yapılanmak için harekete geçmiştir. Bu sürede daha önce örgüte alınmasına izin verilmeyen eski Baasçıların tövbe etmeleri halde af edilip yapılanmaya dahil olması kararlaştırılmıştır. Eski Baas kadrosunun bir kısmı örgüte geçmiştir⁵. Saddam döneminin siyasi istihbarat çalışanları ile Irak ordusundan ayrılan askerler bugünkü İŞİD'in bel kemiğini oluşturmaktadır⁶. Bu alt yapı 11 Eylül 2001 olaylarından sonra ABD'nin Afganistan'dan sonra Irak'ta kümelenen terör örgütlerini ve kimyasal silahları yok etmek için Irak'a girmesiyle başlamıştır. 2003 yılında ABD 'nin Irak'a yapılan saldırısı Irak halkı tarafından bir direniş göstermeksizin işgal ile sonuçlanmıştır. Amerika ordusu Şii ve Kürtler tarafından kurtarıcılar gibi karşılanmıştır. Bu tarihlerde Baas partisinin gün batışı başlamıştır. İşgal altında bulunan Irak'ta Baas dönemin devri ve devlet teşkilatlarının değişimi hız kesmeden devam ederken bir anda binlerce özel kuvvet teşkilat mensupları, polis ve diğer aydın ve saygın bir kitle bir anda kovuşturulmakta olan azınlık haline gelmiştir. Baas parti mensuplarının çoğunun suni olması diğer mezhepler tarafından hesaplaşma için uygun bir zaman olarak algılanmıştır. Bu da Baasçıları mücadelelerini yer altından devam ettirmeye zorlamıştır. Baasçıların mücadelelerinin gerilla, zaman zaman da terörist yöntemleri ile sürdürmekteydi. Bu dönemlerde Irak El Kaidesi örgüt üyeleri ile yakınlaşan Baas eski üyeleri kısa sürede örgüt mensupları ile bir araya gelerek yeni örgütün en önemli hareket gücünü oluşturmuşlardır. Bu her iki grup için çıkar yolu olmuştur. Baasçıların ayakta kalabilmek için yeni hareket amacı ve ideoloji sahibi olurken İslamcılar yeni güç kaynağına

³ Can Acun, " Neo el-Kaide : Irak ve Şam İslam Devleti (İŞİD), Seta Perspektif 2014, s.2

⁴ <http://counter-terror.kz/ru/article/view?id=882>, Erişim, 14.06.2017

⁵ Can Acun, a.g.e., s.3

⁶ Prichim Voznikoveniya İGİL, <http://delonovosti.ru/analitika/3368-prichiny-voznikoveniya-igil.html>, Erişim, 14.05.2017

kavuşmuşlardır⁷. Fakat buna rağmen Irak El Kaidesi, ABD Irak'tan çekilene kadar eski gücüne kavuşmamıştır.

Bu arada bir başka önemli olayın patlak vermesi örgütün yeniden yapılanmasında etkili olmuştur. Arap Baharı süreci ile takip eden bu dönemde bir çok Suriyeli savaşçı bölgeye geçmiş ve “Nusret Cephesi” adı altında Suriye’de bir örgüt daha kurulmuştur. Örgüt üyeleri canını kurtarmak için Irak’taki ABD ordusundan kaçan binlerce sunilerden oluşmaktaydı. Göç edenlerin tam sayısı bilinmemekle birlikte 500 bin ile 1 mln civarında olduğu tahmin edilmektedir. Bir çoğu yine Saddam zamanında devlet teşkilatı bünyesinde çalışan memur, subay ve özel kuvvet mensuplarıydı. “Nusret Cephesi” nin başına Irak’ta savaşan Fatih Ebu Muhammed el-Cevlani getirilmiştir. Örgüt kısa sürede ciddi operasyonlar gerçekleştirerek rejime ciddi bir direniş göstermiştir. Bir süre sonra El Bağdadi Suriye’ye gelerek Irak ve Şam İslam Devletini (İŞİD) ilan etmiştir. Fakat bu karar El-Kaide tarafından kabul edilmeyince bağlantılar kopmuş⁸. 29 Haziran 2014’te İŞİD’in halifeliği ve İslam Devleti (al khilafah al islamiyah) kurulduğu ilan edilmiş. Müslümanların halifesi olarak Ebu Bekir El Bağdadi veya diğer adıyla İbrahim Al Hashimi Al Husseini al Qurashi belirlenmiştir⁹.

İŞİD sızdığı topraklarda – “ İslam emirlikleri” kurarak Irak İslam Devletinin kollarını oluşturmaktaydı. Böylece Libya’da Bingazi, Derne, El Beyda, Zincibar, Azzan, Yemen’de : Rida, Abyan, Şebve, Hadramut – İslam Emirlikleri ilan edilmiştir; İŞİD Irak ve daha sonra Suriye bölgelerine ilerledikçe o bölgelerde de İslam emirlikleri ilan edilmekteydi, böylece Suriye’de Rakka, Trablus, Irak’ta Felluce’de İslam Emirlikleri kurulmuştur. “İslam Emirlikleri”, özellikle petrol kaynaklarının zengin olduğu bölgelerde kurulması dikkat çekicidir¹⁰. Bu tür Emirlikler örgütün devlet teşkilatı sistemini yürüten şubeler şeklinde oluşmaktaydı. İŞİD’in propagandası yapılan bölgelerde isimlerinin başına Şeriat kelimesi eklenerek Shariht -Spain, Shariht-Belgium, Shariat-Hint şeklinde telaffuz edilmekteydi. Bazı bölgeler için “shariat” yerine İslam kullanarak İslamUK (Büyük Britanya), “Millatu-İbrahim” (İbrahim topluluğu, ismi Almanya Solingen’de bulunan Selefî camisinden gelmektedir) şeklinde ifade edilmekteydi¹¹.

“İslam Devletinin” Kuruluşu

Irak El kaidesinin Irak’ta güçlenmesinin bölgesel, sosyal ve siyasi faktörlerin etkisi büyüktür. Nuri Kamil Muhammed Hasan el-Maliki yönetimindeki Irak hükümeti tek yanlı siyaset yürütmeye devam etmekteydi. Bu siyasetle suniler hem toplumsal hem siyaset alanından uzaklaştırılmıştı. El-Kaide’ye karşı ABD tarafından kurulan El-Sahva üyelerinin bir kısmı tutuklanmış bir kısmı da göçe zorlanmıştır. Suni liderlerinden biri de Irak’ın eski Cumhurbaşkanı Tarık El Haşimi 20 Mayıs 2012’de, kurdurduğu ölüm tugaylarıyla siyasi muhalifleri ve Irak güvenlik güçlerine yönelik saldırıları organize ettiği suçlamalarıyla gıyabında yargılanarak 9 Eylül’de idam cezasına hükmedilmiştir . Bu sırada Baas partisinin dağıtılan üyeleri ile eski ordu mensupları Nakşibendi Ordusunu kurmuştur. İslamcı ve milliyetçi ideolojisi ile kurulan örgütün yerli hükümet ile ayrışan görüşlerini destekleyecek güçlü bir hareket ile birleşmesi gerekti, Irak El Kaidesi bu durumdan faydalanmaktan geri kalmadı¹².

El Bağdadinin yönetimi ile 2011 yılında Irak El kaidesi Suriyeli selefi-cihat örgütü olan Jabhat-al-Nusra (El Nusra) ile birleşmesi yönünde anlaşmaya vardı. Örgüt lideri Abu Mohammad al-Julani Irak El Kaidesi bayrağı altında uzun sürmese de etkili bir mücadele yürüterek Suriye’de geniş bir kitlede saygınlık kazanmıştır.

Irak El kaidesi El Nusra ile paralel olarak Beşar Esed yönetimine karşı savaşıyor gibi gözükmesine rağmen stratejik olarak önemli gördüğü noktalara doğru ilerlemeye devam etmekteydi. Böylelikle kontrolü altına petrol kaynaklarının bulunduğu Rakka ve Deyr-i Zor (Suriye'nin

⁷ İslamskoye Gosdarstvo İGİL, İstoriya sodaniya, Strktura, İstochniki Finansirovaniya, Zeli i Metodu Borbi, <https://militaryams.ru/armii-mira/islamskoye-gosudarstvo/>, Erşim, 14.06.2017

⁸ Can Acun, a.g.e, s. 3

⁹ http://www.ng.ru/ng_religii/2014-07-16/4_alqaeda.htm, Erişim, 14.06.2017

¹⁰ http://www.ng.ru/ng_religii/2014-07-16/4_alqaeda.htm, Erişim, 14.06.2017

¹¹ http://www.ng.ru/ng_religii/2014-07-16/4_alqaeda.htm, Erişim, 14.06.2017

¹² İslamskoye Gosdarstvo İGİL, İstoriya sodaniya, Strktura, İstochniki Finansirovaniya, Zeli i Metodu Borbi, <https://militaryams.ru/armii-mira/islamskoye-gosudarstvo/>, Erşim, 14.06.2017

kuzeydoğusunda Fırat Nehri üzerinde yer alan bir şehirdir, Deyrizor) bölgelerini katmıştır. Irak El kaidesinin başlıca hedefi Baas rejimine karşı mücadeleden çok Suriye'deki varlığını geniş bir bölge kapsamında büyütme idi. Suriye'deki konumunu sağlamlaştırdığından emin olan örgüt Jabhat-al-Nusra ile birleşerek ismini değiştirdiğini ilan etmiştir. Örgütün ismi Irak ve Şam El Kaidesi olarak değiştirilmiştir (Al Qaeda in Iraq and al Sham veya Islamic State of Iraq and al-Sham ISIS). Fakat bu birleşme çok uzun sürmedi, çünkü örgüt El Kaide'nin şiddetle karşı çıkmasına rağmen çok uluslu İslam devleti kurmak için kontrol noktalarını Irak ve Suriye bölgelerine kadar genişletmek istiyordu¹³. Usame Bin Laden'in ölümünden sonra El Kaide'nin yönetimine geçen Eymen ez-Zevahiri örgütün eski ismini değiştirmeden Irak El Kaidesi olarak kalmasını, Suriye bölgesini ise El Kaide'nin Suriye uzantısı olarak El Nusra'ya bırakmasını talep etmiştir. El Nusra Lideri Abu Mohammad al-Julani Bagdadi'nin bu planlarını ret ederek yeniden El Kaide'ye biat edeceğini duyurmuştur. El Kaide ise örgüt ile hiçbir bağlantısı kalmadığını duyurmuştur. Irak ve Şam İslam devleti (İŞİD) artık El Kaide bağlantısı olmadan tek ve bağımsız bir örgüt olarak yoluna devam edecekti.2013 yılın sonuna doğru El Nusra ile İŞİD arasında sıkı bir mücadele başlamış, silahlı çatışmaya dönüşen tartışma sırasında her iki örgütten bir çok insan kaybı yaşanmıştır. Neticede El Nusra ve küçük sayıda ılımlı Suriyeli İslamcı gruplar, İŞİD'in Suriye'nin kuzey-batısından çıkmasını sağlamıştır. İŞİD karşılığında Rakka'yı işgal ederek onu İslam devletinin başkenti olarak ilan etmiştir. Böylelikle İŞİD toprak kaybı yaşamasına rağmen yukarıdan gelen El Kaide baskısından kurtulmuştur. İŞİD Musul' da kontrol alanı altına alınca eskisinden daha güçlü ve hız kesmeden büyüyen bir örgüt haline gelmiştir. Yukarıda değinilen olaylardan dolayı İŞİD'in Irak'a hiçbir direniş görmeden girmesi kolay olmuştur. Bu sıralarda Haziran 2014 tarihinde örgüt eskiden telaffuz edilen tüm isim başlıklarını geride bırakarak " İslam Devleti" adı altında hareket edeceğini bildirerek " halifelik" kurduğunu ilan etmiştir. "İslam Devletinin" halifesi olarak Halife İbrahim veya Ebu Bekir el Bağdadi ilan edilmiştir¹⁴.

Halifelik ilanı İslam dünyasında geniş ir etki uyandırmıştır. Bin Laden ve diğer El Kaide üyeleri için halifelik ulaşması güç ve uzakta bir hedefti. Bagdadi'nin küresel cihat ideoloji ve hedefi açısından daha önceki örgütlerin önüne geçme amacı başarıya ulaşmıştır. İslam halifeliğini hayal eden bir çok radikal örgüt İslam Devletine biatını ilan etmiştir. Aralarında Ensar Beyt el-Makdis (Kutsal Evin Yardımcıları), Mısır'da faaliyet gösteren radikal İslamcı örgüt, ve Afrikalı Boko Haram'ın da bulunduğu büyük ve orta çaplı bir çok örgüt İslam Devletin'e biatını duyurmuştur. Bu sayede bir sene içerisinde örgütün 11 ülkede şubesi kurulmuştur¹⁵.

Savaş sorunları araştırma merkezi olan Al- Naba'nın İŞİD ile ilgili düzenlediği 2012-2013 raporları ile , İŞİD'in iyi organize edilmiş güçlü bir ordusu olduğu doğrulanmıştır. Ordu yönetimi kademeli olarak Irak'ın devlet güvenlik kontrolünden çıkış planını düzenlemekteydi. Al-Naba'nın analizlerine göre İŞİD terör örgütünden ziyade askeri bir ağ şeklinde hareket etmektedir¹⁶.

İŞİD'in Yapısı

Örgüt temelde üç ana gruptan oluşmaktadır. Bunlardan ilki çekirdek yönetim kadrosudur. Bu kadro baskın bir şekilde Iraklılardan oluşmaktadır. 2010 yılından beri Ebu Bekir El-Bagdadi tarafından yönetilmektedir. İkinci grup yine Bagdadi'ye biat eden ve Iraklılar ile kısmen Suriyelilerden oluşan bir gruptur. Bu grup askeri ve idari işlerde yer almaktadır. Üçüncü ana grup ise 80'nin üzerinde ülkeden gelen yabancı terörist savaşçılardır ve silahlı gücün en önemli kısmını oluşturmaktadır¹⁷. Üye sayısı hakkında kesin bir bilgi olmamakla birlikte 30 binden fazla olduğu tahmin edilmektedir. ABD istihbaratına göre örgüte Irak ve Suriye'den göç edenler hariç, her ay 1000 civarı yabancı militan katılmaktadır. Yabancı katılımcıların sayısı 16 bin civarındadır, örgütün Suriye ve Irak kanadında aralarında Fransa, Kanada, Almanya ve Rusya vatandaşları olmak üzere 80 ülkeden gelen yabancı katılımcı vardır. Rusya İstihbaratının verdiği bilgiye göre katılımcıların en az 4-5 bini Post Sovyet ülkelerden gelenler ile Kafkas savaşından sonra kendisine örgüt içinde yer edinen eski Çeçenistan savaşçılarından oluşmaktadır. Örgüt içerisinde daha önce savaş ve çatışma tecrübe

¹³ İslamskoye Gosdarstvo İGİL, İstoriya sodaniya, Strktura, İstochniki Finansirovaniya, Zeli i Metodi Borbi,

<https://militaryams.ru/armii-mira/islamskoye-gosudarstvo/>, Erişim, 14.06.2017

¹⁴ http://www.ng.ru/ng_religii/2014-07-16/4_alqaeda.htm , Erişim, 14.06.2017

¹⁵ http://www.ng.ru/ng_religii/2014-07-16/4_alqaeda.htm , Erişim, 14.06.2017

¹⁶ http://www.ng.ru/ng_religii/2014-07-16/4_alqaeda.htm, Erişim, 14.06.2017

¹⁷ Şemsettin Erdoğan, a.g.e., s.10

edinenler olarak örgütün baş yapıt ve örgüt üyelerinin eğitimcileri olarak yer almaktalar¹⁸.

2014-2015 yıllar arasında örgüt bünyesine katıldığını ve biat ettiğini belirten örgütler: Ensar Beyt el-Makdis, Tehrik-e Taliban, Özbek İslam Hareketi, Boko-Haram, Kafkas Emirliği, El-Nusra Cephesi olmuştur¹⁹.

Teşkilatı

Örgüt terörist yapılanmanın ötesinde bir teşkilattan oluşmaktadır. İlan ettiği sözde devlette bir sistem düzenleyebilmek için sıkı kontrol edilen bürokratik bir düzen kurma çabasıdır. İşgal edilen topraklarda “vilayet” yapılanması düzenlenmekte ve yerel yönetim anlamına gelen “valiler” tarafından idare edilmektedir. BM raporuna göre İŞİD yönetimine bağlı sekiz “vilayet” bulunmaktadır²⁰.

İŞİD networka bağlı bir sistemden oluşmamaktadır. Merkeze bağlı yönetim teşkilatı ile hareket etmektedir, fakat tüm ipler tek bir kişinin elinde tutulmaktadır – Ebu Bekir el Bağdadi'nin yani halifenin²¹.

Yönetim anlayışında tek lider Ebu Bekir el Bağdadi'dir ve şeriat uygulanmaktadır. Kurallara uymayanlara şiddetli cezalar verilmektedir. İŞİD bu yönetim için İslam Devleti'nin 4 önemli kuralını uygulamaya koymuştur.

Yönetimin 4 önemli kuralı :

- 1.Hakimiyet şeriata aittir.
2. Otorite ümmete aittir.
3. Tek bir halife tayin edilmelidir.
4. Şeriat hükümlerini yalnızca halife uygular, yani anayasa ve kanunları sadece halife belirler.

Bu nedenle kendisini halife olarak gören Bağdadi şeriatı yalnızca kendisinin uygulayabileceğini ve yasa ve kanunu yalnızca kendisi koyabileceğini iddia etmektedir. Kendisini Allah'ın gölgesi olarak görmekte ve bütün İslam coğrafyasının ve ümmetin koruyucusu olarak atfetmektedir²².

Şeriat ve İslam kurallarına uyum ve düzen kontrolü yüksek danışma komitesi olan –Şura tarafından sağlanmaktadır. Şura üyeleri Halife tarafından atanmakta ve örgütün yüksek dini ve sivil mensupları girmektedir. Şura dışında dini danışma kurulu olan - Şaria vardır, kurula üye olarak üç yüksek müftü ve şeriat komisyonu girmektedir. Yönetim birkaç danışma kurulu tarafından yürütülmektedir. Savaş ve çatışma stratejileri ve planlaması Askeri şura tarafından yapılmaktadır. İstihbarat servisi özel kuvvet ve istihbarat şurası tarafından sağlanmaktadır. Bunun dışında mali şura vardır. Görevi petrol satışından elde edilen gelirlerin muhasebesini yürütmek ve silah alımı yapmaktır²³. Medya ve propaganda işlerinden sorumlu bir bölüm daha vardır, bu departmanın görevleri arasında yurt dışında örgüt propagandası yapmak ve yeni üye kazandırmaktır²⁴.

İŞİD'in yönetim tedbirlerinde “devlet mantığıyla” hareket etmeyi tercih ettiği gibi kontrolü elden bırakmama şartıyla halka hitaben yönetim yürütmeye çalışmaktadır. Militanlar geldikleri ülkelerin pasaportlarını değil örgütün verdiği İslam Devleti kimliğini kullanmaktalar. Kontrol ettiği bölgelerdeki petrol rafinerilerinden elde ettiği gelirleri elektrik su gibi hizmetlere ayırmaktadır. Bunlara ek olarak, belediye, hastane, toplu taşıma ve yargı hizmetlerini sunmaktadır. Bu hizmetleri sunmak

¹⁸ “İGİL Radikalny Ekstremizm Mirovogo Masshtaba”, cfuv.ru/wp-content/uploads/2015/02/igil.pdf, Erişim, Erişim, 14.06.2017

¹⁹ İGİL Radikalny Ekstremizm Mirovogo Masshtaba”, cfuv.ru/wp-content/uploads/2015/02/igil.pdf, Erişim, 14.06.2017

²⁰ Şemsettin Erdoğan, a.g.e., s.10

²¹ İslamskoye Gosdarstvo İGİL, İstoriya sodaniya, Strktura, İstochniki Finanasirovaniya, Zeli i Metodu Borbi, <https://militaryams.ru/armii-mira/islamskoye-gosudarstvo/>, Erşim, 14.06.2017

²² Ahmet Cülük, “İŞİD'in Dünden Bugüne Gelişimi ve Geçirdiği Dönüşüm”, <http://akademikarastirma.org/isis/>, Erişim, 15.05.2017

²³ İslamskoye Gosdarstvo İGİL, İstoriya sodaniya, Strktura, İstochniki Finanasirovaniya, Zeli i Metodu Borbi, <https://militaryams.ru/armii-mira/islamskoye-gosudarstvo/>, Erşim, 14.06.2017

²⁴ The İSIS Chronicles: A history, Robert G. Rabil, <http://nationalinterest.org/feature/the-isis-chronicles-history-10895>, Erişim, 15.05.2017

için bakanlıklar atanmış ve her vilayete yönetici emir atanmıştır. Şeriat eğitimi verilen polis şeriat kurallarının uygulanmasına özel önem vermektedir. Fakir bölgelere düzenli olarak ekmek dağıtılmaktadır. Bu bölgelerde vergi toplanmakta, vergiler Esad dönemine göre çok daha az olduğundan halk tarafından destek görmektedir²⁵.

İdeolojisi:

İdeolojik yapısı El Kaide ve Taliban gibi seleflik mezhebinden oluşturmaktadır. Seleflik ile Sudi Vehhabilik arasında organik bir bağ olduğunu ve benzetmeye gidilecek olursa Vehhabiliğin 1.sürümünü Arabistan Vehhabiliği oluşturduğunu, 2 sürümünü Mısır'daki selefî hareketi oluşturduğunu, 3 sürümünü El-Kaide oluşturduğunu ve son sürümün İŞİD örgütü oluşturacağını belirtmektedir²⁶. Fakat El Kaide tüm Müslümanların kafirlere karşı savaşmak için birleşmesi üzerine vurgu yaparken İŞİD onlara göre gerçek ve doğru yolda yürüyen Müslümanların, İslam'dan sapmış olan Müslümanlara karşı mücadele propagandası yapmaktaydı.

Bu tür ideoloji farklı mezhebe ait Müslümanlar arasında iç çatışma çıkması için uygun bir zemindir.

İdeolojisi - tevhid²⁷ (Allah tektir) anlayışına dayanmaktadır. Tevhid üç kategoride öne sürülmektedir :

1. Rububiyet tevhidi (Allah'ın tek yaratan olduğunu savunmaktadır)
2. uluhiyet tevhidi (tüm İbadet ler Allah için yapılmalıdır, Allah için kulluk yapılmalıdır).
3. Ve Tevhid-i Esma ve Sıfat (Allah kuranda yazılanlar kadar). Görüldüğü gibi selefî cihatçılar Kuran'da ve diğer ilahi kaynaklarda belirtilen dini kurallara göre bir ideoloji kurmaktalar. Fakat İslam görüşlerini katı ve şiddet yolları ile yürütmeyi tercih etmekte. Cihat ideolojisinin arkasına sığınarak diğer inanç ve mezheplere karşı savaş açmışlardır²⁸.

Hedefi (3 halka):

- ✓ İŞİD'in nihayi hedefi küresel hakimiyet.
- ✓ İŞİD Washington merkezli düşünce kuruluşu Savaş Çalışmaları Enstitüsü'ne (ISW) göre İŞİD, bu amaç doğrultusunda dünyayı üç ayrı coğrafi halkaya ayırdı.
- ✓ İç Halka, Irak ve el-Şam (Suriye).
- ✓ Bunun çevresindeki halka geniş anlamıyla Orta Doğu ve Kuzey Afrika.
- ✓ Uzak Halka ise Avrupa, Asya ve ABD.
- ✓ Her halka ayrı askeri stratejilere sahip: Geleneksel savaş, gerilla savaşı ve terör saldırıları.
- ✓ Bu stratejilerin üçü birden İç Halka 'da etkili bir şekilde kullanılıyor²⁹.
- ✓ Bu amacı gerçekleştirebilmek için kısa, orta ve uzun dönem hedeflere sahiptir.
- ✓ Kısa vadede: kontrol ettiği bölgelerde varlığını sağlamlaştırmak ve yeni bölgeleri ele geçirmek. Bunun için Sünni ve Şiiiler arasında çatışma ortamı yaratarak Şii sivilleri nerede ve ne zaman olursa katletmektedir. Şiiilere uygulanan bu şiddet ile sunilerin İŞİD'e desteğini sağlamaya çalışmak.
- ✓ Orta Vadede : Irak ve Suriye'de varlığını sağlamlaştırmak
- ✓ Uzun vadede : Komşu Sünni devletleri ele geçirerek genişlemek.

²⁵ Yavuz, P. D. "İşid terör örgütü mü devlet modeli mi?", <http://www.devlet.com.tr/makaleler/y61>, Erişim, 15.05.2017

²⁶ Ahmet Cülük, "İŞİD'in Dünden Bugüne Gelişimi ve Geçirdiği Dönüşüm", <http://akademikarastirma.org/isid/>, Erişim, 15.05.2017

²⁷ Arapça "vahhade" fiilinden türeyen tevhid; sözlükte, 'birlemek, tek kılmak' anlamına gelir. Terim olarak ise; Allah'ı Teâlâ'yı (zâtında, rububiyetinde, uluhiyetinde, isim, sıfat ve fiillerinde tek kabul ederek) ibadetle birlemeyi ifade eder. Esedullâh Saïd, <http://www.tevhididavet.com/akaid/tevhid-nedir>, Erişim, 15.05.2017

²⁸ The İSIS Chronicles: A history, Robert G. Rabil, <http://nationalinterest.org/feature/the-isis-chronicles-history-10895>, Erişim, 15.05.2017

²⁹ Bill Law, "İŞİD'in işgallerinin Arkasındaki Askeri Strateji Nedir?", http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/06/150616_isid_askeri_strateji_analiz, Erişim, 15.06.2017

İŞİD Ebu Bekir el Bağdadi'yi halife ilan ettikten sonra, yine propaganda amacıyla İslam Devleti'nin ele geçirmek istediği toprakları gösteren bir harita yayımlamıştır. Bu haritaya göre İslam Devleti artık sadece Suriye'nin doğusu ve Irak'ın batısı ile sınırlı kalmamalıdır ve Hindistan'dan Endülüs Emevileri'nin hüküm sürdüğü İspanya'ya kadar çok geniş bir coğrafyaya hükmetmelidir. İŞİD'in yayımladığı harita büyük bir önem taşır çünkü örgütün ortaya koyduğu bu harita geçmişte bir dönem İslamiyet'in egemenliğine girmiş her toprağı kapsamaktadır³⁰.

İŞİD'in Afrika'ya Genişlemesi

Rusya'nın Suriye savaşına ve teröre karşı mücadele sahasına dahil olması ile Suriye İran Rusya üçlü ittifakının kurulması sonucu İŞİD'e ciddi darbe vurulmuştur. Art arda alınan darbelerle hezimete uğraması ve hamilerin telaşa düşmesi örgütün başta Kuzey Afrika olmak üzere başka bölgelerde yeniden yapılanmak için fırsat aramasına ve o bölgelerde yeni şubeler açmasına neden olmuştur. Bunun için Boko- Haram gibi bölgede mevcut yapılanmalar kullanıldığı gibi yeni teşkilatların kurulması için çaba gösterilmiştir.

Irak ve Suriye'deki topraklarının yüzde 14'ünü geçen sene kaybeden İŞİD, aynı dönem içinde Libya'nın Sirte kentinde bir vilayet kurdu, ülkedeki birçok kenti ele geçirmek için sürekli olarak saldırılar düzenledi. Yerel gruplarla ittifak kurarak hakimiyet alanını genişletmeye çalışan İŞİD'in karşısında düzenli bir ordu bulunmuyor³¹.

Afrika'nın siyasi ve güvenlik zafiyeti İŞİD ve benzeri radikal İslamcı örgütlere bölgede hedef ve isteklerine ulaşmak için daha fazla manevra yapma kabiliyeti vermektedir. Ayrıca İŞİD'in Kuzey Afrika'da varlığı örgütün Avrupa kıtasının Güney sınırlarına yaklaşması anlamına gelmektedir³².

ABD merkezli araştırma şirketi IHS, İŞİD'in Irak ve Suriye'de topraklarının dörtte birini kaybettiğini, toprak kaybının yüzde 12 olduğunu açıkladı³³. 2016 yılının Ocak ve Aralık ayları arasında İŞİD'in kontrolündeki alan 78 bin kilometrekareden 60 bin 400 kilometrekareye düşmüştür³⁴.

İŞİD'in hem askeri hem ideolojik anlamda yaşadığı kayıplardan sonra İŞİD, küresel cihat lideri imajını kaybetmemek ve faaliyetlerini sürdürebilmek için alternatif bölge arayışına girmiştir³⁵. Avrupa cephesi ve Endülüs ülkeleri İŞİD'in hâlihazırdaki istilasına dirense de Afrika cephesi, ulus devletin zayıflığı ve bölgesel sınırlardaki denetim sistemlerinin kırılganlığı sebebiyle daha kolay bir halka gibi görünüyor³⁶. Afrika kıtasında örgütün yeni üye kazanma şansı artmaktadır. Irak ve Suriye'deki kontrolünün zayıflamasının ve uluslararası koalisyon ile yerli silahlı grup ile mücadele başarısızlığının ardından örgütün tüm dikkati bu bölgelere yönelmiştir.

2015 yılında Nijerya'nın en etkili İslamcı radikal örgütü Boko Haram İŞİD'e biat edeceğini duyurmuştur. İŞİD bununla kalmayıp El Kaide'ye bağlılığı ile bilinen El Şebab terör örgütünü de kendisine katılması için derin propaganda hareketlerini yürütmektedir. Örgütler arası gelişimleri şimdiden ön görmek zordur, fakat bilinen şu ki, İŞİD ile El-Kaide arasındaki mücadele derinleştikçe zaten iç çatışmalardan baş alamayan Afrika bölgeleri yanı sıra yeni çatışma ocakları daha ateşlenecektir.

³⁰ Ahmet Cülük, "İŞİD'in Düünden Bugüne Gelişimi ve Geçirdiği Dönüşüm", <http://akademikarastirma.org/isid/>, Erişim, 15.05.2017

³¹ Ahmet Cülük, "İŞİD'in Düünden Bugüne Gelişimi ve Geçirdiği Dönüşüm", <http://akademikarastirma.org/isid/>, Erişim, 15.05.2017

³² İŞİD'in Afrika'da yeniden türemesi – 1, http://parstoday.com/tr/radio/programs-i14884-i%C5%9E%C4%B0d%E2%80%99in_afrika%E2%80%99da_yeniden_t%C3%BCremesi_1, Erişim, 16.06.2017

³³ "İŞİD Suriye ve Irak'ta 'topraklarının dörtte birini kaybetti'", http://www.bbc.com/turkce/dunya/2016/07/160711_isid_kayıplar, Erişim, 16.06.2017

³⁴

³⁵ Mirfat Auf, "Posle Poraceniya v Irake İgil napravitsya v Zapadnyu Afriku. Pochemu Ona Budet Tam Silneye? İgil : Kak Grupirovka Prevratilas v Gosudarstvo", <http://inosmi.ru/politic/20170601/239474734.html>, Erişim, 18.06.2017

³⁶ Hamdi Abdurrahman, "İŞİD ve Afrika'daki kardeşleri", <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/isid-ve-afrikadaki-kardesleri>, Erişim, 18.06.2017

Boko Haram: Kuruluş Tarihi ve İdeolojisinin Gelişim Aşamaları

Nijerya'nın en yoksul kuzey-doğu eyaleti olan Borno'nun Mayduguri kentinde merkezileşen bu radikal terör örgütünün resmi adı- "Jemaatu-ahlis Sunna Liddaavati val Cihat", Arapçadan "Cihat ve Peygamber Öğretilerini Yaygınlaştırmaya adanan insanlar" anlamına gelmektedir. Fakat genel olarak Boko Haram adıyla tanınmaktadır. Yerli halk olan haus dilinde : " batı eğitiminin günah olduğu" anlamını taşımaktadır. Örgüt üyeleri İslam Müslümanların her hangi bir siyasi, toplumsal ve eğitim faaliyetlerinde bulunmasını " haram" olarak görmekte ve yasaklamaktadır. Bu nedenle örgüt mensuplarına göre Müslümanların seçimlerde oy kullanması, batı tarzı kıyafet giymesi ve eğitim alması yasaktır.

"Boko Haram 2002 yılında Mayduguri'de Muhammed Yusuf tarafından kurulmuştur. M. Yusuf taraftarlarına batı tarzı hayat ve eğitimin yasaklanması, mevcut hükümetin devrilmesi ve Taliban yönetimindeki Afganistan modeline dönüş için mücadele çağrısında bulunmaktaydı. Örgüt selefi akımına yakın propaganda hareketi olarak kurulmuştur. Nijeryalı Müslümanların büyük çoğunluğu sunidir³⁷ .

2002-2009 yılları arasında örgüt barışçıl bir faaliyet sürdürmekteydi, hedefleri ne batılı eğitim tarzı ne de Hristiyanlıktı. Ekonomik olarak gelişmemiş, yoksul ve Müslümanların çoğunlukta olduğu Nijerya'nın kuzeyinde hükümet karşıtı sesler gittikçe yükselmekteydi. Protestoların sebebi yolsuzluk, işsizlik, sosyal güvencelerin yokluğu ile petrol satışlarından elde edilen gelirlerin halka ulaşmıyor olmasıydı.

Nijerya'da sosyal hiyerarşide bir yer alabilmek, yükselmek ve petrol gelirlerinin yolsuzlukla karıştığı bölgede bir gelir elde edebilmek için, resmi okul eğitimi ve devlet memuru sıralarına geçiş şartı aranmaktaydı. Bu nedenle okullar Boko Haram tarafından ayrımcılık ve sosyal elemelerin gerçekleştiği kötülük kaynağı olarak görülmekteydi. Toplumun bir tarafı petrol kaynaklarından elde edilen gelir sayesinde gittikçe zenginleşirken bir diğer taraf yoksullukla mücadele etmek zorunda kalmaktaydı. Boko Harama göre bu ayrımcılığın ortaya çıkması ve büyümesinin en önemli sebeplerinden biri bu tür okullardı³⁸.

Boko Haram'ın kurucusu olan Muhammed Yusuf da başlangıçta rüşvetsiz ve yolsuzluğun olmadığı bir eğitim sistemi kurma hedefiyle yola çıkmış, inşa ettiği camide yoksul ailelerin çocuklarının eğitim alması için medrese açmıştır. Darbe ve hükümete karşı şiddet gibi hedefleri yoktu. Fakat yaptığı fetvalarda hükümet karşıtı söylentilerde bulunuyor ve ülkenin sorunlarından yerli halka kendi değerlerini aşılama çabasına çalışan eski sömürgeleri olan Britanya hükümetini sorumlu tutuyordu³⁹.

2009 yılına kadar Boko Haram siyasi faaliyetlere geçmişti, yerli hükümet ile sıkı bağlantılar kurmuş, görüşlerini duyurmak için bazı siyasi partileri desteklemekteydi. Hükümeti barışçıl yöntemlerle etkileme konusunda gittikçe hayal kırıklığına uğrayan Boko Haram, radikalleşmeye başlamıştır. Bu durumda ekonomik ve sosyal talepler ikinci plana alınmıştır. Öne çıkarılan ideoloji İslamcı aşırıcılığa doğru ilerlemekteydi. Bu sayede hükümeti değiştirme hedefini şeriat devleti kurma fikri ve radikal hareketler almıştır. Boko Haramın kısa sürede büyümesinin bir diğer sebebi diğer Afrika bölgelerinden hayat şartlarını iyileştirme ümidiyle göç eden kitlenin Boko Haram örgütüne dahil olmasıydı. Nijerya hükümeti yasa dışı yollarla göç edenlerin örgütün büyüme potansiyelini yükselten en önemli faktör olarak gördüğü için, örgüte yeni üye katılımlarının önünü kesme amacıyla topluca sınır etmekteydi. Şubat 2012'de 11 bin kişi örgüte katılmaması için sınır dışı edilmiştir.

2009 yılında Borno eyaletinde kasksız motosiklet sürüşü yasaklanmış, ceza uygulanması başlatılmıştır. Boko haram ile hükümet arası ilk şiddet eylemi bu olayla başlıyor. Örgüt üyelerinin birinin cenaze töreninden dönmekte olan ve kask olmadan motor süren Boko Haram üyeleri polis tarafından durdurulup ceza ödemesi isteniyor. Silahlı çatışmaya dönüşen tartışma Boko Haramın ilk kanlı eylemi ile son buluyor. Bu olay sonrası hükümet tarafından toplu göz altılar başlıyor, operasyon sırasında 800 örgüt üyesi öldürülüyor. Boko Harama ait en önemli camilerden biri yıkılıyor ve örgüt lideri olan Muhammed Yusuf önce polisler tarafından tutuklanıyor sonra da gizemli bir şekilde

³⁷ Aleksandr Gostev, " Radikalny Sadizm Boko Haram", <https://www.svoboda.org/a/26663115.html>, Erişim, 18.06.2017

³⁸ Voyennye Novosti Cilt 9, sayı 45, <http://navoine.info/haram-corrpt.html>, Erişim 18.06.2017

³⁹ Aleksandr Gostev, " Radikalny Sadizm Boko Haram", <https://www.svoboda.org/a/26663115.htm> l, Erişim, 18.06.2017

öldürülüyor. Boko Haram üyeleri için bu olaylardan sonra yer altına inmekten başka bir çare kalmıyor. Bir sene içerisinde örgüt yapısını ve ideolojisini değiştiren Boko Haram daha acımasız ve radikal bir şekilde ortaya çıkıyor. Boko Haram 2010 yılında Nijerya hükümetine karşı açtığı geniş mücadeleyi bugüne kadar devam ettirmektedir⁴⁰.

Boko Haram'ın Radikal Gelişimi

Örgüt lideri Muhammet Yusuf 2009 yılında polis tarafından öldürülmesi ve binlerce örgüt üyelerinin tutuklanmasının ardından Boko Haram yeni lideri Ebu Bekir Şekau ile aktif terör eylemlerine geçmiş uluslararası bir örgüt haline gelmiştir.

Örgütün taktiği de değişmiş – toplu saldırı ve eylemler, intiharcı ve bombalı saldırılar örgütün simgesi haline gelmiştir. Saldırı için seçilen kurbanların sayısı ve operasyon alanları genişlemiştir. Polis merkezleri, askeri üsler Hristiyanlara ait kiliseler, okul ve kolejlerle başlayan saldırılar, kaçırma ve rehin olayları ile karışık bir şekilde köy, kasaba ve büyük kentlere olan saldırılarla devam etmiştir. Sıkça tekrarlanan saldırı eylemlerin kurbanları olarak dini inançları fark etmeksizin sivil halk, kadın ve çocuklar olmuştur.

Muhammet Yusuf göz altındayken ölmesinin ardından başlattığı ve yeni lideri Ebu Bekir Şekau ile sürdürdüğü kitlesel şiddet eylemlerinde şimdiye kadar 13 binden fazla kişi yaşamını yitirdi.

Boko Haram kısa süre önce faaliyetini Kamerun, Çad ve Nijer'e taşıdı.

Kaçırma, yağma ve soygunların yanı sıra örgütün petrol gelirinden günde 5 mln dolara varıyor.

Örgüt Afagnistan'da faaliyet gösteren Taliban'ın yapılanmasını örnek almaktadır. Saldırıları ağırlıklı olarak güvenlik güçlerini ve Hristiyanları hedef alıyor. Bunun dışında kendisine destek vermeyen Müslümanlara da saldırmakta sakınca görmüyor⁴¹.

Boko Haram'ın terör faaliyeti her sene gittikçe artış göstermekteydi. 14 Nisan 2014 yılında 270 kız öğrencinin Borno eyaletinde kaçırılması⁴² uluslararası camiada geniş yankı uyandırmıştır. Güvenlik güçlerinin rehinelere bulup kurtaramadıklarından dolayı Nijerya ciddi bir güvenlik zaafı yaşadığını tüm dünyaya duyurmuş oldu. 23 Mayıs 2014 yılında BM Nijerya'nın isteği üzerine terör örgütü listesine almıştır. 2014 yılında örgüt Barış ve Ekonomi Enstitüsünün (Institute for Economics and Peace) verilerine göre öldürülenlerin sayısı itibariyle İŞİD'i geçmiştir. İŞİD – 6644, Boko Haram – 6073, bunların %77 sivil halktan oluşmaktadır. Kaçırılan rehinelere sayısı itibariyle -1298, Irak'tan sonra ikinci sırada gelmektedir⁴³. 2009 yılından beri Boko Haram'dan tahmine göre 20 bin kişi ölmüş, 2.5 mln kişi iç göçe zorlanmış, 200 bini sığınmacı olarak Kamerun ve Çad'da kaçmak zorunda kalmış.

2013 yılı itibariyle örgüt eylemlerini sınırdaş bölgelere doğru genişletmiştir- Çad, Nijer ve Kamerun'a . Kamerun'un uzak kuzey bölgesinde iki yıl içerisinde 315 saldırı sonucunda 1098 sivil halk, 67 asker ve 3 polis hayatını kaybetmiştir⁴⁴. Örgüt lideri Şekau bu ülkelerin Cumhurbaşkanlarını askerlerini Nijerya federal güçlerine destek amaçlı göndermemeleri konusunda açık tehditte bulunmuştur. 2014 yılında "İŞİD'in" desteği ile Nijerya'nın kuzey-doğusunda halifelik ilan etmiştir. Mart 2015 yılında İŞİD'e olan biatını duyurmuş ve "İslam Devletinin Batı Afrika Eyaleti" adını almıştır (Islamic States West Africa Province, ISWAP)⁴⁵.

Örgüt hedef olarak genelde sivil halkı almaktadır, daha az sayıda asker ve polis kurbanları da vardır. Fakat ideolojisini sapkınlık olarak nitelendiren din adamları örgütün özel merceği altındadır.

⁴⁰ Voyennıye Novosti Cilt 9, sayı 45, <http://navoine.info/haram-corrpt.html> , Erişim 18.06.2017

⁴¹ İslamcı Çeteler İŞİD ve Boko Haram Birleşti, Birgun.net/haber-detay/İslamcı-ceteler-isid-ve-boko-haram-birlesti-76188.html, Erişim 18.06.2017

⁴² Nijerya'nın kuzeydoğusundaki Borno eyaletine bağlı Chibok kentindeki bir yatılı okula 14 Nisan 2014'te baskın düzenleyen Boko Haram militanları, 276 kız öğrenciyi kaçırdı. Reuters, AA, " 5 Bin Kişi Boko Haram'dan Kurtarıldı, <http://www.aljazeera.com.tr/haber5-bin-kisi-boko-haramdan-kurtarıldı>, Erişim, 18.06.2017

⁴³ Viktor Gonçarov, " bespoşadnaya Boko Haram", http://www.stoletie.ru/geopolitika/besposhadnaja_boko_kharam_992.htm, Erişim 18.06.2017

⁴⁴ Aleksandr Gostev, " Radikalnıy Sadizm Boko Haram", <https://www.svoboda.org/a/26663115.htm> , Erişim 18.06.2017

⁴⁵ "İŞİD, Boko Haram'ın Biatını Kabul Etti", <http://www.aljazeera.com.tr/haber/isid-boko-haramin-biatini-kabul-etti#comments>, Erişim 18.06.2017

Saldırıların Hristiyanların özel dini günlerinde kiliselere yönelik yapması tepki çekmesine rağmen küresel çapta bir amacı olmaması kendisini yabancılara karşı müdahalesiz kılmaktadır.

Örgütün hedefinde genel olarak politikacılar, devlet adamları, askerler, polisler ve örgütü aşırılıkçı ve sapkın bulan din adamları yer almaktadır. Örgüt, özellikle son dönemde sık sık sivillere ve sivillerin yoğunlukla bulunduğu mekânlara, okullara yönelik saldırılar gerçekleştirmektedir. Örgütün kiliselere, özellikle Hristiyanlara ait dinî günlerde düzenlediği saldırılar büyük tepki görmektedir. Hem Hristiyanları hem kendisinden farklı düşünen Müslümanları zaman zaman katleden örgütün küresel amaçlara sahip olmaması, kendisini yabancılara karşı müdahalesiz kılmaktadır. Boko Haram, yabancı güçlere karşı bugüne kadar sadece bir saldırı gerçekleştirmiştir. 2011 yılında Birleşmiş Milletlere ait bölgeye saldıran örgütün bu eylemi, istisnâî bir eylem sayılmaktadır. Hatta bu eylem, kimilerince, başka birçok saldırıda olduğu gibi, dışarıdan bir gücün Boko Haram'ı kendisine perde yapması ya da iç siyasi çekişmelerin bu yolla örtülmesi olarak nitelendirilmiştir⁴⁶.

Örgüt Yapısı

Boko Haram'ın örgüt üyeleri, liderleri, sayısı ve etnikleri hakkında net bir bilgi almak oldukça zordur. Çünkü örgütte hücre yapısı mevcuttur ve hücrelerin bazıları bir biri ile zayıf bir bağlantıdadır. Bugün örgüt üyelerinin sayısı verilerin bazısına göre 4-6 bin kişi bir diğer bilgiye göre 9 bin arasında değişmektedir. 2000 yıllarında örgüt üyelerinin %90'nı Nijerya'nın kuze-doğu eyaletleri ve Kamerun, Çad ve Nijer'de yaşayan etnik Kanurilerden oluşmaktaydı. Fakat son yıllarda örgüt Moritanya, Somali ve Sudan'dan gelen katılımcılarla sayılarını genişletmektedir⁴⁷. Örgüt mensuplarının 18 ile 40 yaşlar arası dinamik gençlerden oluşmaktadır.

Örgütün erken dönemlerinde yerel üniversitelerden ve teknik okullardan katılımlar olmakla birlikte örgüt mensuplarının çoğunluğunu okulunu bırakmış kişiler ve işsizler oluşturmaktadır.

Örgütün para ve gıda yardımından yararlanmak amaçlı çok sayıda işsiz ve iş bulamayan üniversite mezunu genç örgüte katılmaktadır⁴⁸.

Kontrol Alanı:

2014 yılının Kasım ayına doğru Boko Haram Nijerya'nın 20 bin km kadarını ve Borno eyaletinin tümünü, Adamava ve Yobe eyaletlerinin yarısını ve Kamerun, Çad ve Nijer'in bir bölümünü (bu bölgelerde örgütün üssü mevcuttu) kontrol altında tutmaktaydı⁴⁹. Nijerya ve Çad güvenlik güçlerinin birleşik mücadeleleri sonucunda Boko Haram'ın kontrol alanı ciddi bir şekilde daralmıştır. Nijerya hükümeti Boko Haram'ın "hilafet" ilanından sonra bir çok bölgeyi örgütün elinden geri aldığı açıklamıştır⁵⁰. 2015 yılının Nisan ayında halifeliğin başkenti olarak ilan edilen Gwoza ve diğer büyük kasabaları örgüt varlığından temizlenmiş olsa da Nijerya ve Kamerun'da sivilleri hedefleyen büyük intihar saldırılar yapıyor⁵¹.

⁴⁶ İzzetin Artokça, "Boko Haram ve Eş Şebab Terör Örgütlerinin Yapısal Bakımdan Karşılaştırılması",

http://www.tasam.org/Files/Icerik/File/boko_haram_ve_es_sebab_teror_organizasyonlari_yapisal_bakimdan_karsilastirilmesi_db_b5416f-871f-41b8-9253-4fc70377d91b.pdf, Erişim, 18.06.2017

⁴⁷ Eleanora Lebedeva, "Radikalniy İslamizm v Afrike Yujneye Saharı", <http://russiancouncil.ru/extremism-africa>, Erişim 18.06.2016

⁴⁸ İzzetin Artokça, "Boko Haram ve Eş Şebab Terör Örgütlerinin Yapısal Bakımdan Karşılaştırılması",

http://www.tasam.org/Files/Icerik/File/boko_haram_ve_es_sebab_teror_organizasyonlari_yapisal_bakimdan_karsilastirilmesi_db_b5416f-871f-41b8-9253-4fc70377d91b.pdf, Erişim, 18.06.2017

⁴⁹ Eleanora Lebedeva, "Radikalniy İslamizm v Afrike Yujneye Saharı", <http://russiancouncil.ru/extremism-africa>, Erişim 18.06.2016

⁵⁰ "İŞİD, Boko Haram'ın Biatını Kabul Etti", <http://www.aljazeera.com.tr/haber/isid-boko-haramin-biatini-kabul-etti>, Erişim 18.06.2016

⁵¹ "Boko Haram'ın Yeni Lideri İşid'den",

<http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/dunya/578917/BokoHaraminyenilideriisiden.html>, Erişim 19.06.2017

Finans Kaynakları

Finans kaynağının birkaç kolu vardır: yerli tüccarların mallarına el koyma, silah ve para kaçakçılığı, zengin taraftar destekleme (kuzey-doğu eyaletlerin senatör ve iş adamlarını), Doğu Afrika'dan Avrupa'ya uyuşturucu ticareti⁵², köle ticareti.

2002 yılında El kaide lideri Bin Laden Nijerya'ya 3 mln dolar gibi bir kaynağın dağıtımını için mensuplarından birini göndererek yerli selefti organlar arasında paylaşımını emir etmiştir. Yardımlardan pay alanlardan biri de Muhammet Yusuf olmuştur. İlk etapta örgütün en önemli finans kaynağı mensupları tarafından yapılan bağışlardı, fakat daha sonra Mağrip El Kaidesi ile bağlantılar düzenlenince Suudi Arabistan ve diğer İslamcı radikal örgütlerden ciddi yardımlar alınmaya başlamıştır⁵³. Ayrıca, 2014 yılında "Al Muntada Trust Fund"un baş yöneticisi şeyh Muhiddin Abdullahi'nin Nijerya'da tutuklanmasının ardından Büyük Britanya'da şubesi bulunan kuruluşun Boko Haram sponsorlarından biri olduğu ortaya çıkmıştır⁵⁴.

Diğer Örgütler ile Bağlantısı

Boko Haram hiçbir zaman El Kaide'nin resmi bir hücresi olmamasına rağmen özellikle Somalili uzantısı El Şebab, Arap yarımadası El Kaide ve Mağrip El Kaidesi ile sıkı bir bağlantıları vardı. İş birlikleri ortak eğitim, antrenman ve finans yardımlaşmalar şeklinde gerçekleşmekteydi⁵⁵. Boko Haram bugünkü varlığını El Kaide'ye borçludur, zira 2009 yılında Boko haram lideri Muhammed Yusuf'un ölümü ve bir çok üyelerinin tutukluğu ardından örgüt çöküşe doğru ilerlerken Mağrip El Kaidesi sayesinde yeniden yapılanmıştır. Tutuklanmaktan kurtulan örgüt üyelerinin bir kaç Çad'a kaçarak orada bulunan Mağrip El Kaide mensuplarından destek almış ve örgüt ile birlikte hareket etmeye başlamıştır. Bu El Kaide'nin diğer bölgelerde varlıklarını bir başka terör örgütleri ile devam ettirme politikasından biriydi. Dağılma eşiğinde olan Boko Haram bu destek sayesinde ciddi bir dönüşüm yaşamış hem örgüt üyesi hem yapılanma olarak değişerek t daha radikal ve acımasız strateji, ve hedefleri ile geri dönmüştür. 2002 yılında Boko Haram El Kaide sayesinde bir kez daha güçlenmiş ve bugünkü gücünü Libya krizi sayesinde oluşturmuştur. Libya'da gerçekleşen devrim sonrası bölgede bulunan tüm silah ve teçhizatlar sınır komşusu Maliye transfer edilmiştir. Tam o sıralarda El kaide bu bölgede yeni üsler arayışında iken buraya sızan silah El Kaide'nin eline geçmiş bu sayede El Kaide Maliye Afrika merkezi üssü olarak belirlemiştir. 2011-2013 yıllar arasında uzmanların görüşüne Afrika'da üç İslam örgütünün hükümeti sürmekteydi : Mağrip El Kaidesi, Somali'de Eş-Şebab ve Nijerya'da Boko Haram. El Kaide'ye ile birlikte Mali'yi kontrol alanı olarak elde etmek için savaşılan İslamcı örgütün biri de Boko Haram olmuştur. Bu esnada 15000 silahlı teçhizatın Boko Haram'ın eline geçtiği bilinmektedir.

2014 yılında Boko Haram artık güçlenmiş ve halifelik için mücadele verebilecek güçte bir örgüttü, bu sıralarda da İŞİD ile bağlantı kurduğu ve arkasından da biat ettiği bilinmektedir⁵⁶

Boko Haram ve İŞİD

Uzmanlara göre, İŞİD ve Boko Haram'ın ideoloji, dini yaklaşımları, hedefleri, stratejileri ve uygulamaları açısından çok ortak noktaları vardır. Fakat aralarında ciddi de ayrımlar vardır. İŞİD sadece bölgeleri işgal etmekle kalmayıp onları organize edebileceğini ve petrol satışlarından elde ettiği gelirler aracılığıyla devlet yönetimine benzer bir sistemle yönetebileceğini de göstermiştir. İŞİD'den farklı olarak Nijeryalı militanların halife yönetimi için organize olmuş ne kadrosu var, ne de mevcut bir gelir kaynağı . Tahminlere göre, örgütün kontrol altına aldıkları kentleri yönetebileceği yeterli sayıda insan kaynağı yoktur, bu yüzden alternatif bir yönetim kurma çabası da yoktur. Nijerya askeri

⁵² Eleanora Lebedeva, "Radikalny İslamizm v Afrike Yujneye Saharı", <http://russiancouncil.ru/extremism-africa>, Erişim 18.06.2016

⁵³ Viktor Gonçarov, "Besposhadnaya Boko Haram", http://www.stoletie.ru/geopolitika/besposhadnaja_boko_kharam_992.htm, Erişim, 18.06.2017

⁵⁴ Mariya Podkopayeva, "Nigeriyskiy Polis Afrikanskogo Halifatizma", <http://rossaprimavera.ru/article/nigeriyskiy-polyus-afrikanskogo-halifatizma>, Erişim, 18.06.2017

⁵⁵ Eleanora Lebedeva, "Radikalny İslamizm v Afrike Yujneye Saharı", <http://russiancouncil.ru/extremism-africa> , Erişim 18.06.2016

⁵⁶ Mariya Podkopayeva, "Nigeriyskiy Polis Afrikanskogo Halifatizma", <http://rossaprimavera.ru/article/nigeriyskiy-polyus-afrikanskogo-halifatizma> , Erişim, 18.06.2017

örgütlerin aktif mücadelesi sayesinde örgütün kontrol altına aldığı bölge alanı gittikçe daralmaktadır. Fakat bu Boko Haram'ı durdurmak için henüz yeterli bir eylem değildir, zira örgüt her gün yeni kontrol alanları kazanmak için aktif terör faaliyetlerini sürdürmektedir

İŞİD Sonrası Boko Haram

Halifelik ve sıkı şeriat kurallarına göre yaşam şartı ilan edildikten sonra Nijeryalı halkın yaşam şartları birden kötüleşmiştir. Çocuk kaçırma, yönetim başlıklarındaki, dini liderlerin ve örgüt ideolojisini ret edenleri öldürme olayları sıklıkla olmuştur. İnsanlar temel yaşam şartlarından yoksun bir şekilde yaşam mücadelesi verme zorunluluğunda bırakılmıştır. Borno eyaletinde 54 bin kişi Boko Haram'ın yardım konvoylarının geçişi için izin vermediğinden dolayı açlıkla mücadele etmek zorunda kalmıştır. Ekonomik kriz Kuzey-Doğu eyaletlerin diğer bölgeler ile ticari ve ulaşım bağlantısı kopması dolayısı ve örgüt üyelerinin fiyat liste kontrolü nedeniyle daha da çıkmaza girmiştir. Tüm bunlar yerli halkın Boko Haram'a olan desteğinden vaz geçmesine neden olmaktadır⁵⁷.

Boko Haram'ın İŞİD ile İş Birliğinin Perde Arkası

Boko Haram'ın yakın zamandaki faaliyetlerine bakıldığında bir çok yönden İŞİD'e benzer eylemler yaptığı ve aynı yöntemler kullanarak taklit ettiği görülmektedir. Bu yönden bakıldığı zaman Boko Haram'ın İŞİD'e biatı çok fazla sürpriz olmadı⁵⁸. Boko Haram ile İŞİD'i birleştiren bir diğer yakın nokta her ikisinin de halifelik hedeflerinin bulunmasıdır. Boko Haram kuruluşunun daha ilk aşamalarında 2009 yıllarında lideri Muhammed Yusuf öncülüğünde Nijerya'nın kuzeyinde İslam devleti kurma hedeflerini belirlemektedir⁵⁹.

Uzmanlar Boko Haram'ın bu esnada El Kaide'ye biat ettiğini ancak El Kaideden iş birliği konusunda yanıtı alamadığından İŞİD'e biat etme kararı aldığını belirttikler. İŞİD bu sayede yerel bir örgüt olma konumundan yükselip uluslararası bir terör örgütünün Afrika kolu olarak terfi edeceği⁶⁰.

Uzmanların görüşüne göre her iki örgüt de anti terör koalisyon sayesinde üzerinde yükselen baskıları bertaraf etme amacıyla birleşme yoluna varmıştır. Bu aynı zamanda bu koalisyonla karşı yaptıkları da bir meydan okumadır. Bu birleşimin sayesinde İŞİD Batı Afrika'ya doğru ağını genişletirken, bu bölgelerde yeni etki alanları ve örgüt üyesi kazanma şansı elde etmektedir. Boko Haram sadece uluslararası bir örgütün bir kolu olmakla kalmayıp etki alanlarında varlığını korumak için yeni finans kaynağı ve dünya çapında ismini ve faaliyetlerini duyurma imkanı elde etmektedir⁶¹.

Bugün İŞİD Afrika'nın Kuzeyi ve Arap yarım adasında bulunan bir çok radikal İslamcı terör örgütleri ile bağlantı kurmuştur. Ebu Bekir El Bagdadi Mısır, Libya, Yemen ve Suudi Arabistanlı bir çok örgütün biatını kabul etmiştir. Bu da İŞİD'in Amerika, Rusya ve İran'ın teröre karşı kurduğu koalisyon sayesinde bir çok kontrol noktasını kaybetse de ideolojisi ve İslamcı örgütler sayesinde geniş alanda etkin kalmayı sürdürebileceği anlamına gelmektedir. İŞİD'in El Kaide'ye biatını henüz bozmayan ve bir çok gayretine rağmen İŞİD ile yakınlaşmayı ret eden Somalili Eş-Şebab örgütü İŞİD'in bir diğer önemli hedefidir.

EŞ Şebab

Eş şebab örgütü Sufi İslam anlayışının halkın neredeyse tümü tarafından kabul ettiği bu nedenle de geniş alanlarda kabul gördüğü Somali bölgesinde ortaya çıkmıştır. 1983 tarihinde Vehhabî temelli bir hareket olan İslam Birliği Örgütü'nün (el-İttihâdü'l-İslamî) mirasçısı olarak doğmuştur. Bu örgüt, kurmayı hedeflediği devletin sınırlarını Somali'den Kuzeydoğu Kenya, Etiyopya'nın Ogaden Bölgesi

⁵⁷ Eleanora Lebedeva, "Radikalny İslamizm v Afrike Yujneye Saharı", <http://russiancouncil.ru/extremism-africa>, Erişim 18.06.2016

⁵⁸ İslamcı Çeteler İŞİD ve Boko Haram Birleşti", <http://www.birgun.net/haber-detay/islamci-ceteler-isid-ve-boko-haram-birlesti-76188.html>, Erişim 19.06.2017

⁵⁹ Mariya Podkopyayeva, "Nigeriyskiy Polis Afrikanskogo Halifatizma", <http://rossaprimavera.ru/article/nigeriyskiy-polyus-afrikanskogo-halifatizma>, Erişim, 18.06.2017

⁶⁰ İslamcı Çeteler İŞİD ve Boko Haram Birleşti, <http://www.birgun.net/haber-detay/islamci-ceteler-isid-ve-boko-haram-birlesti-76188.html>, Erişim 18.06.2017

⁶¹ Valentin Kryukov, "İslamskoye Gosudarstvo" Rasprostranayet Vliyaniye na Zapadnyuyu Afriku", <http://www.peacekeeper.ru/ru?module=news&action=view&id=24676>, Erişim 18.06.2017

ve Cibuti'ye kadar uzatmayı planlamıştır. 2004 yılında İslam Birliği örgütü Amerika ve Etiyopya ordusu tarafından yok edilmiştir. 2006 yılında yeniden küllerinden doğmuş ve örgüt yapısı değişmesine rağmen aynı ideolojisi ile İslam Mahkemeleri Birliği Örgütü (el-İttihâdü'l-Mehâkimü'l-İslâmiyye) kurulmuştur⁶². Mahkemeler Birliği İslamcı radikal örgütü ilk kurulduğu zaman dini ideolojiden fazla milli kurtuluş ideolojisi ile öne çıkmıştır. Örgüt Etiyopya'nın geçici federal hükümeti tarafından Somali'de 20 yıldan fazla devam eden iç savaşa müdahale etmesine karşı çıkmıştır. Örgüt başkent Mogadişu da dahil olmak üzere tüm ülkeyi birkaç ay hakimiyeti altında tutmuştur. Bundan önce hiçbir örgüt bu kontrolü sağlayamamıştır. Örgütün bu denli başarılı olmasında birden fazla ideolojiyi bünyesinde barındırması önemli bir rol oynamıştır. İslamcılığın yanı sıra Somali milliyetçisi düşüncelere de sahip olan örgüt ülkesine müdahalede bulunan dış güçlere karşı savaştan milli hareket gibi gözükmekteydi, bu nedenle geniş bir alanda taraftar toplayabilmiştir. Uluslararası bağlantıları sayesinde de yurtdışından gönüllülerin de desteğini almıştır. Ele geçirdiği bölgede şeriat yönetimini uygulayan ve esas olarak siyasi hedefler taşıyan örgütün askeri kanadını ise Mücahit Gençlik Örgütü (Hareket Eş Şebab El Mücahidîn) teşkil etmiştir⁶³. 2006 yılında İslam Mahkemeleri Birliği Örgütü ABD destekli Etiyopya ordusu tarafından yapılan sert müdahale sonucu büyük yenilgiye uğramış dağılmaya yüz tutacağı sırada 2012 yılının Eylül ayında Hareket-iş Şebab-il Mücahidîn (Mücahit Gençler Hareketi) ile yeniden küllerinden doğmuş ve kısa adı Eş Şebab adıyla bağımsız yeni bir direniş örgütü olarak faaliyetlerine başlamıştır⁶⁴.

Eş Şebab İMB'den daha radikal görüşlere sahip bir örgüttür, en büyük hedefi olarak ülkesini yabancı işgalden kurtarmak, sefeli prensiplerine göre İslam Devleti kurmak ve İslam dinini Afrika boynuzu ve onun dışında diğer devletlere yaygınlaştırmaktır. Örgüt kuruluşundan beri yönetim için tartışma ve anlaşmazlıkları devam etmektedir. Bazı uzmanlara göre Eş Şebab içinde iki akımın mücadelesi sürmektedir: biri faaliyetinin Somali bölgesi ile sınırlı kalmasını istemektedir, bir diğeri faaliyetlerini genişletme ve ülke sınırları dışına çıkma taraftarıdır. 2010-2015 yıllarında örgüt etki alanını genişletmiştir, Somali dışında Kenya, Uganda ve Cibuti sınırlarına kadar uzanmıştır.

2011 yılında Kenya tek yanlı olarak Eş Şebab ile mücadele için Somali'ye askerlerini göndermiştir. Militanlar cevap olarak çok sayıda terör eylemleri düzenlemiş bunların arasında Kenya'nın başkenti Nairobi'ye bulunan alışveriş merkezine 2013 yılında yapılan saldırılar (67 ölü) ve Harris Üniversite kolejine ait yurda yapılan saldırılar (147 ölü, 79 yaralı) vardır⁶⁵.

2012 yılında Eş Şebab resmi olarak El Kaide'ye biat ettiğini duyurmuştur. Bu sayede örgütün operasyon imkanları genişlemiş, saldırı taktikleri çeşitlendirilmiş ve ek finans kaynağı daha açılmıştır.

Saldırı Yöntemleri

Eş Şebab örgüt üyeleri uluslararası teröristlerin kullandığı yöntemlerin hepsini uygulamaktadır – intihar saldırıları, bombalı saldırılar. Saldırı hedefleri asker, polis ve Eş Şebab ile bölge kontrolü için rekabet eden diğer terör örgüt mensuplarıdır. Terörizmi araştırma ve cevap bulma ABD Milli Konsorsiyumun (National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism, USA) verilerine göre, 2014 yılında Eş Şebab 1022 kişinin öldüğü 497 terör eyleminde bulunmuştur, 2015 yılı terör seviyesi reytinglerine göre Somali 8 sırada yer almıştır.

Örgüt Yapısı

Eş Şebab karmaşık bir örgüt yapısına sahiptir. Örgüt, üç katmanlı bir piramit şeklinde yapılanmıştır. Buna göre; Kiyâde olarak adlandırılan en tepedeki kısımda örgütün önder kadrosu; ikinci katmanda muhacirler, yani yabancı savaşçılar ve yabancı pasaport sahibi Somalililer; en alt

⁶² Muhammed Tandoğan, “Eş Şebab Örgütünün Anatomisi”, <http://www.afam.org.tr/es-sebab-orgutunun-anatomisi/>, Erişim, 18.06.2016

⁶³ İzzetin Artokça, “Boko Haram ve Eş Şebab Terör Örgütlerinin Yapısal Bakımdan Karşılaştırılması”, http://www.tasam.org/Files/Icerik/File/boko_haram_ve_es_sebab_teror_orgutlerinin_yapisal_bakimdan_karsilastirilmasi_db_b5416f-871f-41b8-9253-4fc70377d91b.pdf, Erişim, 18.06.2017

⁶⁴ İzzetin Artokça, “Eş Şebab Terör Örgütü”, http://www.tasam.org/Files/PDF/Raporlar/es_sebab_teror_orgutu_somali.pdf_e784c91b-a31b-4e21-9b3b-fba40569967e.pdf, Erişim 19.06.2017

⁶⁵ Eleanora Lebedeva, “Radikalnıy İslamizm v Afrike Yujneye Saharı”, <http://russiancouncil.ru/extremism-africa>, Erişim 18.06.2016

katmanda ise yerli Somali savaşçularından oluşan Ensar grubu yer almaktadır⁶⁶. İdeolojik ve kabile prensiplerine göre oluşturulan hücreler arasında devamlı etki mücadelesi sürmektedir. Örgüt sayısı 8-10 bin arasında değişmektedir. Aralarında bir çok sayıda yabancı ye vardır. Ülkenin kabile toplumu olması ve kabile-klan bağlarının hl çok güçlü olması, hükümetin ülkeyi yönetmesini zorlaştırmakla birlikte Eş Şebab gibi terör örgütlerinin ye toplamasına ve propaganda yapmasına olanak saęlamaktadır⁶⁷. Örgütün bölgede güçlenmesinin bir diğer sebebi, Somali'de 1991'den bu yana merkezi bir hükümetin kurulamaması ve dolayısıyla uzun yıllar devam eden istikrarsızlık ortamı, örgütün bölgede kolayca güçlenmesini saęladı⁶⁸.

Coğrafya Alanı

2011 yılında Eş-Şebab Mogadişu ve bölgelerini terk etmek zorunda kalmıştır, fakat kontrolü altında Somali'nin güney ve merkezi bölgeleri henüz kontrolü altındadır. İslam devleti ilan eden İŞİD rneğinde Eş Şebab "Őabelle İslam Vilayeti"ni ilan etmiştir. Militanlar aşağı Őabelle bölgesine haraç kesen yasa dışı örgütlere karşı yerli halkın daveti ile yerleştiği bilinmektedir. Vilayetin yönetim listesi düzenlenmiş, vali, eğitim, savunma, adalet ve finans kuruluşların mensupları belirlenmiştir. Eş-Şebab'ın kontrolü altında bulunan bölgelerde yolda yapılan saldırı ve yağmalama olayları son bulmuştur. Örgüt tarafından yapılan propaganda faaliyetleri de sonuçlarını göstermiştir. Yerli halk örgütte düzen garantisi verebilecek siyasi bir gç görmekteydi. Eş Şebabın Somali'nin Güney-Batısında yerleşmesinin bir diğer sebebi örgüt üyelerinin bir çoğunun bu bölgede yer alan Rahanveyn kabilesinden çıkmış olmasıdır. Fakat sofizm akımına tabi mensuplara ait kutsal yerlerin Eş Şebab rgt yeleri tarafından yağmalanıp yok edilmesi Eş Şebab'a karşı tepkilere neden olmuştur. Örgüt daha sonraları açlık ve kurulum sıralarında uluslararası yardım kuruluşların faaliyetlerini yasaklayarak halkı daha büyük hayal kırıklığına uęratmıřtır⁶⁹. Ağustos 2011'de Hükümet güçlerini destekleyen Afrika Birliği (AB) sayesinde militanlar başkent Mogadişu'dan çıkartılmış, Eylül 2012 de örgütün kontrolündeki alanlara malzeme tedariki için kullanılan Kismayo limanından çıkartılmıştı. Fakat buna rağmen Eş-Şebab Mogadişu ve diğer kentlerde intihar saldırıları yapmayı sürdürdü. Örgüt 2011'de Kenya'nın Somali'ye girişinden bu yana birkaç cephede birden baskı altında bulunuyor⁷⁰.

Eş Şebab ve İŞİD

İŞİD Afrika'nın kuzey-doğusunu kontrol alanı altına almak için geniş bir faaliyet başlatmıştır. Bunun için Somali'de bir şubesi olması için derin uğraşlara girmiştir. Somali stratejik olarak önemli konumda yer almaktadır. Afrika'nın en uzun kıyı bölgesine sahiptir, ABD'nin müttefikleri olan Etiyopya, Cibuti ve Kenya ile sınırları vardır, yeniden yapılanma için geniş sosyal alt yapıya sahiptir. Kısaca halifeliğin genişlemesi ve ilerlemesi için uygun bir alt yapıya sahiptir. Fakat terör faaliyeti Eş Şebab tarafından yürütülmektedir. El Kaide'ye bağlılığı ile bilinen Eş Şebab liderleri tarafından yeleri İŞİD'e geçmesi durumunda ölümle tehdit edilmektedir. Buna rağmen Kenya polis teşkilatının verilerine göre, Eş Şebab'ın 200 yakın mensubu İŞİD'e geçmiştir. Geçişlerin sebebi olarak örgüt içinde ayrımcılık ve kabileler arasında sürtüşmeler ne srlmektedir⁷¹.

İŞİD rgt kendine çekmek için hiçbir zaman pes etmedi. Irak ve Suriye'de elde edilen başarıyı Sahra altı ülkelerinde de elde etmek için aktif hareket planlaması yaptı. Bölgedeki örgütlere elçilikler göndererek geniş tanıtım ve propaganda kampanyası başlatmıştır. Bu sayede rgt Nijerya'da Boko Haram'ın ve Adnan Ebu Valid Sahrani tarafından yönetilen Al Murabitun hareketinden ayrılmış bir grubun desteğini almayı başarabildi. Bundan sonra İŞİD Eş Şebab hareketine elçiler göndererek onun El Kaide'den ayrılması ve kendisine biat etmesi için propaganda hareketine

⁶⁶ Muhammed Tandoğan, "Eş Şebab rgtnn Anatomisi", <http://www.afam.org.tr/es-sebab-orgutunun-anatomisi/>, Erişim, 18.06.2016

⁶⁷ İzzetin Artokça, "Eş Şebab Terör rgt", http://www.tasam.org/Files/PDF/Raporlar/es_sebab_teror_orgutu_somali.pdf_e784c91b-a31b-4e21-9b3b-fba40569967e.pdf, Erişim 19.06.2017

⁶⁸ Geçmişten günümüze Eş Şebab, <http://www.aljazeera.com.tr/dosya/gecmisten-gunumuze-es-sebab>, Erişim 19.06.2017

⁶⁹ Eleanora Lebedeva, "Radikalnıy İslamizm v Afrike Yujneye Saharı", <http://russiancouncil.ru/extremism-africa>, Erişim 18.06.2017

⁷⁰ "Kenya'daki saldırının sorumlusu Eş-Şebab kimdir?", http://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/09/130924_essebab, Erişim 18.06.2017

⁷¹ İğil Verbuyet Boyevikov iz Ryada Aş Şebab", http://www.aif.ru/society/safety/iğil_verbuet_boevikov_iz_ryadov_ash-shabab_smi, Erişim 18.06.2017

girdi. Örgüte elçiler yollandı ve bir dizi propaganda videoları yayınlandı⁷². Örgüt El Şebab hareketinin en önemli kılan savaşçı kaynaklarından olan Somali Diasporasını da hedef almaya başladı. Ekim 2015'te Mumin emrinde bulunan 150-200 arası savaşçı ile El Şebab Hareketinden ayrıldı. Bundan sonra Nisan ayında bir başka El Şebab üyesi grup Doğu Afrika Cephesi ile İŞİD'e biat ettiğini duyurdu .

ABD 2008 yılında Eş Şebabı terör örgütü olarak ilan etmiştir. Son dönemlerde ABD Somali hükümeti ve ulusal askeri güçlere teröristlere karşı mücadele için destek vermektedir. İŞİD'in Somali'de aktif propaganda faaliyeti yürütmesi Amerika'yı kayıtsız bırakamazdı. Bu sıralarda İŞİD'İN bölgede yaptığı geniş propaganda faaliyetleri sonuçsuz kalmamış saygın dini liderlerden Abdikadir Mümin İŞİD'e olan bağlılığını açıklamıştır. Liderlerin örnek olmasıyla 20 üye daha örgüte katılmıştır.

Kenya Müslüman liderlerinden biri olan Hüseyin Hassan daha önce Eş Şebabı desteklemesine rağmen İŞİD'e katıldığını ilan etmiştir. Bu tür katılımlar Eş Şebab'ı çok etkilemese de örgüt içinde huzursuzlukların çıkmasına sebep olabilir.

El Kaide'ye olan bağlılığını koruyan Eş Şebabın nereye yön alacağı henüz belirlenmemektedir. İŞİD'in Somali'ye sızmasının ardından Eş Şebab örgüt üyelerinin taktik değiştirerek İŞİD'e katılması gerekecek ya da cihat örgütleri ile rekabet mücadelesine girecektir⁷³. Eş Şebabın diğer bir çok radikal İslamcı gruplar gibi İŞİD'e olan biatını kabul etmesi durumunda örgütün etkinlik alanı daha da genişleyecek ve hem terör karşıtı koalisyonlarla hem diğer radikal İslamcı güçlere karşı mücadelesinde daha etkili olmasını sağlayacaktır⁷⁴.

Sonuç

İŞİD İslami halifelik kurma hedefi, bunun için düzenlenen devlet teşkilatına benzer yapısı, düzenli yönetim sistemi ve sayısız bir o kadar da acımasız terör eylemleri ile kendinden belli bir süre söz ettirmiştir. Halifelik El Kaide de dahil olmak üzere bir çok İslamcı radikal terör örgütü tarafından telaffuz edilmiş ve hedeflerinden biri olarak bir çok kez belirlenmiştir. İŞİD halifelik hedefini sözde bırakmayıp uygulamada "İslami devlet" kurma eylemlerinde bulunan ilk İslamcı terör örgütü olmuştur. Irak ve Suriye'de elde ettiği başarılar sayesinde bir çok terör örgüt arasında saygınlık kazanmış bir çoğu daha önce El Kaide ile koordineli faaliyet sürmesine rağmen nihayetinde İŞİD'e olan bağlılığı ve biatını açıklamıştır. İŞİD'in toprak ideolojisi bu tür İslamcı örgütleri kendine çeken en önemli sebep teşkil etmektedir. İŞİD bir çok örgütün düşlediği İslam Şeriat kurallarına göre işleyecek olan devlet teşkilatını kurmuş uzaktaki düşmana karşı değil bu düzeni tehdit eden her kese karşı savaş açmayı hedeflemekteydi.

ABD, Rusya, Türkiye ve İran'ın yer aldığı anti terör koalisyonun başarılı mücadelesi sonucunda İŞİD elde ettiği bir çok kontrol noktasını kaybetmiştir. İŞİD'i ayakta tutan halifelik ideolojisi bu mücadele ile birlikte yıkılmaya yön tutmuştur. Zira diğer selefi radikal örgütleri İŞİD'e çeken halifelik ve bunun için yapılacak mücadele fikriydi. İŞİD El Kaide gibi Batı ve Amerika'ya karşı değil, öncelikle onlara göre Müslümanlığı yanlış tanıtan ve uygulayanlara karşı mücadele ve Irak ve Suriye'de kurmayı planladıkları halifeliği tüm dünya üzerinde genişletme vaatleri ile cazip gelmekteydi.

İşid bu nedenle varlığını bir şekilde toprak üzerinde sürdürmeye mahkumdur. Bu nedenle bir bir kontrol altında tuttuğu bölgeleri kaybederken can havliyle cihat organizasyonunu sürdürebilecek ve hareketin lideri pozisyonunu devam ettirecek yeni toprak arayışına girmiştir. Durum böyleyken İŞİD'in yeni bölgede ideolojisini devam ettirecek yeni şube kurması zaman ve şartlarına uygun bir durum değildir, örgüt var olan radikal İslamcı örgütleri kendi ideolojisini sürdürmek amaçlı biata yönlendirmektedir. Kurulmuş bir düzen üzerinden fikir ve hedeflerini uygulamak sıfırdan yeni faaliyet gösterecek örgüt düzenlemekten daha az yıpratıcıdır. İŞİD'in sıkıntılı döneminde Afrika'ya

⁷² İŞİD Afrika'da kaybediyor, El-Kaide ise güçleniyor (Çeviri – Analiz), <http://kureselanaliz.com/2017/01/isisd-afrikada-kaybediyor-el-kaide-ise-gucleniyor-ceviri-analiz/>, Erişim 18.06.2017

⁷³ Eleanora Lebedeva, "Radikalny İslamizm v Afrike Yujneye Saharı", <http://russiancouncil.ru/extremism-africa> , Erişim 18.06.2017

⁷⁴ Yosi Shvizzer, "İgil Protyanul şhupalza ve Afriku" <http://inosmi.ru/world/20150804/229418789.html>, Erişim 18.06.2017

yönelmesinin de birkaç sebebi vardır. Bölgenin açlık, yoksulluk, yolsuzluk dışında çoktan beridir Boko Haram El Şebab gibi radikal İslamcı örgütlerle mücadele ettiği bu konuda yıllardır arpa boyu ilerleme kaydetmediği gibi uluslararası koalisyonun bölgeye ekonomik çıkarı dışında hiçbir ilgisi olmadığı bilinen bir gerçektir. Bu da İŞİD'İN gözlerden irak yaralarını sarıp yeniden harekete geçmesi için vazgeçilmez bir fırsattır.

Diğer yönden İŞİD'e biat eden örgütlerin de bu durumdan bir çok kazanç elde ettiğini söylemek yanlış olmayacaktır. İŞİD her ne kadar eski prestijini kaybetse de selefi ortamında bir marka isim haline gelmiştir. Şemsiyesi altına giren örgüt halifelik bir parçası olduğu gibi ismini duyurmak, yeni örgüt üyeleri kazanmak ve gelir kaynağı elde etmek için büyük fırsatlar kazanmaktadır. Üstelik biat eden örgütün ne hedefi ne ideolojisi ne de örgüt yapısında bir değişiklik gerçekleşmektedir. Örgüt yine kendi bölgesinde, örgüt çıkarları için hareket edecektir, sadece elde edilen yeni gelir kaynağı sayesinde daha sık ve daha geniş çapta terör eylemleri yapabilecek, daha fazla örgüt üyesi çekebilecektir. İŞİD şimdilik kendisine yaptığı "halife lideri" imajı sayesinde bu örgütlerle kendisini yaşatmaktadır. Fakat topraksız ve geliri olmayan İŞİD'in sırf ideolojisi sayesinde ayakta kalması olanaklı değildir. Zira İŞİD'in kendine has tek ideolojisi halifeliktir. Halifelik ise toprak ve nüfus olmadan var olması mümkün değildir. Bu sayede İŞİD'in uluslararası anti terör faaliyeti sayesinde yok olması beklense de asıl korkulan İŞİD'in varlığı değil miras bıraktığı ideolojisi ve "İslam Devleti" kurma fikri olduğunun altı çizilmelidir. Bu ideoloji İŞİD olmasa da bayrak misali bir başka örgüt sayesinde yeniden canlanması uzak bir ihtimal değildir.

Kaynakça:

Ahmet Cülük, "İŞİD'in Düünden Bugüne Gelişimi ve Geçirdiği Dönüşüm", <http://akademikarastirma.org/isid/>, Erişim, 15.05.2017

Aleksandr Gostev, "Radikalny Sadizm Boko Haram", <https://www.svoboda.org/a/26663115.html>, Erişim, 18.06.2017

Bill Law, "İŞİD'in işgallerinin Arkasındaki Askeri Strateji Nedir?", http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/06/150616_isid_askeri_strateji_analiz, Erişim, 15.06.2017

"Boko Haram'ın Yeni Lideri İsid'den", <http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/dunya/578917/BokoHaraminyenilideriisiden.html>, Erişim 19.06.2017

Can Acun, "Neo el-Kaide : Irak ve Şam İslam Devleti (İŞİD)", Seta Perspektif 2014, s.2

Eleanora Lebedeva, "Radikalny İslamizm v Afrike Yujneye Saharı", <http://russiancouncil.ru/extremism-africa> , Erişim 18.06.2016

Geçmişten günümüze Eş Şebab, <http://www.aljazeera.com.tr/dosya/gecmisten-gunumuze-es-sebab>, Erişim 19.06.2017

Hamdi Abdurrahman, "İŞİD ve Afrika'daki kardeşleri", <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/isid-ve-afrikadaki-kardesleri>, Erişim, 18.06.2017

<http://counter-terror.kz/ru/article/view?id=882>, Erişim, 14.06.2017

http://www.ng.ru/ng_religii/2014-07-16/4_alqaeda.htm , Erişim, 14.06.2017

<http://www.tevhididavet.com/akaid/tevhid-nedir>, Erişim, 15.05.2017

Prichiny Voznikoveniya İGİL, <http://delonovosti.ru/analitika/3368-prichiny-voznikoveniya-igil.html>, Erişim, 14.05.2017

"İGİL Radikalny Ekstremizm Mirovogo Masshtaba", cfuv.ru/wp-content/uploads/2015/02/igil.pdf, Erişim, Erişim, 14.06.2017

İslamskoye Gosdarstvo İGİL, İstoriya sodaniya, Strktura, İstochniki Finansirovaniya, Zeli i Metodi Borbi, <https://militaryams.ru/armii-mira/islamskoye-gosudarstvo/>, Erşim, 14.06.2017

İŞİD'in Afrika'da yeniden türemesi – 1, http://parstoday.com/tr/radio/programs-i14884-i%C5%9E%C4%B0d%E2%80%99in_afrika%E2%80%99da_yeniden_t%C3%BCremesi_1, Erişim,

16.06.2017

İŞİD Suriye ve Irak'ta 'topraklarının dörtte birini kaybetti", http://www.bbc.com/turkce/dunya/2016/07/160711_isid_kayıplar, Erişim, 16.06.2017

“İŞİD, Boko Haram’ın Biatını Kabul Etti”, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/isid-boko-haramin-biatini-kabul-etti#comments>, Erişim 18.06.2017

İzzetin Artokça, “Boko Haram ve Eş Şebab Terör Örgütlerinin Yapısal Bakımdan Karşılaştırılması”, http://www.tasam.org/Files/Icerik/File/boko_haram_ve_es_sebab_teror_organizasyonlari_yapisal_bakimda_n_karsilastirilmasi_dbb5416f-871f-41b8-9253-4fc70377d91b.pdf, Erişim, 18.06.2017

İslamcı Çeteler İŞİD ve Boko haram Birleşti”, <http://www.birgun.net/haber-detay/islamci-ceteler-isid-ve-boko-haram-birlesti-76188.html>, Erişim 19.06.2017

İgil Verbuet Boyevikov iz Ryada Aş Şebab”, http://www.aif.ru/society/safety/igil_verbuet_boevikov_iz_ryadov_ash-shabab_smi, Erişim 18.06.2017

İŞİD Afrika’da kaybediyor, El-Kaide ise güçleniyor (Çeviri – Analiz), <http://kureselanaliz.com/2017/01/isid-afrikada-kaybediyor-el-kaide-ise-gucleniyor-ceviri-analiz/>, Erişim 18.06.2017

“Kenya'daki saldırının sorumlusu Eş-Şebab kimdir?”, http://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/09/130924_essebab, Erişim 18.06.2017

Mirfat Auf, “Posle Poraceniya v Irake İgil napravitsya v Zapadnuyu Afriku. Pochemu Ona Budet Tam Silneye? İgil : Kak Grupirovka Prevratilas v Gosudarstvo”, <http://inosmi.ru/politic/20170601/239474734.html>, Erişim, 18.06.2017

Mariya Podkopayeva, “ Nigeriyskiy Polis Afrikanskogo Halifatizma”, <http://rossaprimavera.ru/article/nigeriyskiy-polyus-afrikanskogo-halifatizma>, Erişim, 18.06.2017

Muhammed Tandoğan, “ Eş Şebab Örgütünün Anatomisi”, <http://www.afam.org.tr/es-sebab-organizasyonun-anatomisi/>, Erişim, 18.06.2016

Reuters, AA, “ 5 Bin Kişi Boko Haram’dan Kurtarıldı, <http://www.aljazeera.com.tr/haber5-bin-kisi-boko-haramdan-kurtarildi>, Erişim, 18.06.2017

Şemsettin Erdoğan, “ Irak Şam İslam Devleti (İŞİD) : Gücü ve Geleceği”, Savunma Bilimleri Dergisi 2015, s.6

The İSIS Chronicles: A history, Robert G. Rabil, <http://nationalinterest.org/feature/the-isis-chronicles-history-10895>, Erişim, 15.05.2017

Voyenniye Novosti Cilt 9, sayı 45, <http://navoine.info/haram-corrpt.html>, Erişim 18.06.2017

Valentin Kryukov, “ İslamskoye Gosudarstvo” Rasprostronayet Vliyaniye na Zapadnuyu Afriku”, <http://www.peacekeeper.ru/ru?module=news&action=view&id=24676>, Erişim 18.06.2017

Viktor Gonçarov, “ Bespoşadnaya Boko Haram, http://www.stoletie.ru/geopolitika/bespoşadnaya_boko_kharam_992.htm, Erişim, 18.06.2017

Yosi Shvizzer, “İgil Protyanul şhupalza ve Afriku” <http://inosmi.ru/world/20150804/229418789.html>, Erişim 18.06.2017

Yavuz, P. D. “İşid terör örgütü mü devlet modeli mi?” , <http://www.devlet.com.tr/makaleler/y61>, Erişim, 15.05.2017